

ИВАН НЕГРИШОРАЦ

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ КАО ЈЕДИНСТВЕНИ, НЕПОНОВЉИВИ И СВЕТСКИ КУЛТУРНИ ФЕНОМЕН

Ако постоје књижевни часописи који су, по много чему, необични, јединствени, непоновљиви као светски књижевни и културни феномени, онда се такав један налази у српској култури. Реч је о *Летопису Матице српске* који у светским оквирима представља најстарију живу књижевну периодичну публикацију која, без значајнијих прекида, континуирано излази од 1824. године. Основни разлог због којег озбиљно треба размотрити могућност уврштавања овог часописа на УНЕСКО-ову листу „Сећања света”, садржан је у чињеници да **овај часопис, скоро два века, посвећено ради на системском подизању стваралачких стандарда, те на представљању и на интегрисању српске националне књижевности и културе у оквирима европске и светске културне баштине.**

Овакав невероватан континуитет деловања је утолико необичнији што је српска култура – услед тешких неприлика изазваних бурним историјским токовима, те великим и честим притисцима империјалних светских сила – изложена исто тако бурним, великим и честим развојним дисконитунитетима. У данашњем времену, када се изнова преиспитује свеколико империјално наслеђе великих сила и траже се путеви успостављања постколонијалног дискурса, *Летопис Матице српске* представља изврстан пример посвећеног, културног, миротворног деловања на интеграцији српске културе унутар европских и светских оквира у којима би требало своје место да пронађу све аутентичне вредности, па и културне вредности тзв. малих народа. Другим речима, трајност *Летописа Матице српске* представља **аутентичан, културан одговор једног бројчано малог народа спремног да се одупре**

окрутним механизмима империјалних и колонијалних сила, те спремног да одлучно тражи сложене путеве како и сам може учествовати у изградњи планетарне, глобалне културе свеко-ликог човечанства.

Повезивање различитих градова, држава и култура

Своју специфичну мисију *Леттојис Матице српске* оствари-вао је у различитим државама, те друштвеним и политичким си-стемима, али је све време часопис (као и сама установа – Матица српска) деловао у складу са основним циљевима грађански уред-ног, цивилизованог и културног модела понашања, превасходно усмереног на путеве препознавања, подстицања и неговања нај-виших облика књижевног, језичког, уметничког, филозофског и научног стваралаштва. Тиме су **часопис и установа, сасвим у духу својих почетних, просветитељских идеала, упорно и системски неговали културу дијалога, чак и у временима доминације тоталитарних идеологија, које дијалогу и демократским реше-њима нису биле нимало наклоњене.**

Леттојис је постојао и обављао своју мисију у неколико држава:

- 1824–1914: Аустријско, Хабзбуршко царство, тј. Угарска у склопу Царевине која је 1867. постала дуална монархија под називом Аустроугарска;
- 1918–1941: Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, која је 1929. преименована у Краљевину Југославију;
- 1945–1991: социјалистичка Југославија која је била позната под различитим именима: Демократска Федеративна Југо-славија, Федеративна Народна Република Југославија, те Со-цијалистичка Федеративна Република Југославија;
- 1992–2006: Савезна Република Југославија, Република Срби-ја и Црна Гора;
- од 2006: Република Србија.

Посебно треба истаћи чињеницу да је **беспрекорни конти-нуитет нарушаван само релативно краткотрајним прекидима, изнуђеним неким спољашњим, *Леттојису* и Матици наметну-тим разлозима, који су најчешће повезани с неким од озбиљних поремећаја редовних токова друштвеног, политичког и демо-кратског живота унутар држава у којима су часопис и установа постојали.** У таквим ситуацијама Матица српска није престајала да постоји, али је престајала са јавним радом, па је обустављано и штампање нових бројева *Леттојиса*. Притом треба напоменути да приликом обнове рада после Првог светског рата, часопис је,

и формалним ознакама (исписане су године 1915–1920), надокнадио начињену празнину у излажењу. Поменути прекиди били су следећи:

- 1835–1836: када је Угарска држава покушала да забрани рад Матице српске, али је Матица правним поступком обезбедила легализацију своје делатности;
- 1848–1849: када је избила Револуција 1848–49. у Пешти, Бечу, Угарској и у целом Аустријском царству;
- 1914–1920: када је избио Први светски рат, па је због ратних околности и тешких поремећаја у материјалном функционисању, мало дуже потрајала обнова Матице и њених облика рада;
- 1941–1945: када је Други светски рат захватио и територију Краљевине Југославије.

У временима ратнога стања Матица српска по правилу није радила, али су часопис и установа на почецима таквих ситуација (1848, 1914, 1941) неко време обављали своје послове, али је потом прекидан сваки јавни рад. По томе се види да прекиди у излажењу часописа никада нису били израз одсуства воље, организације и спремности унутар саме установе него су последица споља наметнутих нужности. Занимљиво је констатовати да током 90-их година XX века, у време распада СФР Југославије, а посебно током напада НАТО снага на СР Југославију 1999, *Лейџојис Матице српске* није прекидао са излажењем.

Откако се октобра 1824. појавио први број са ознаком за следећу, 1825. годину, *Лейџојис* је, током готово два века трајања, донекле мењао своје име, при чему је највећи број таквих измена последица прилагођавања имена нестабилној граматичкој и правописној норми српскога језика преддуковске епохе: *Сербска Лейџојис* (1824–1830), *Сербскиј Лейџојис* (1830–1834), *Новиј Сербскиј Лейџојис* (1837–1841), *Сербскиј Лейџојис* (1842–1855), *Србскиј Лейџојис* (1855–1863), *Србски Лейџојис* (1863–1866), *Српски Лейџојис* (1867–1872), *Лейџојис Матице српске* (од 1873. до данас). *Лейџојис* је од самог свог почетка чврсто повезао више градова и културних центара, као што су: Нови Сад, Будим, Пешта, Беч и Сремски Карловци. Уређивање и штампање часописа извођени су на следећи начин:

- уређивање у Новом Саду, а штампање у Будиму (1824–1830);
- уређивање у Пешти, а штампање у Будиму (1831–1834; 1838–1850; 1854–1863);
- уређивање и штампање у Пешти (1837–1838);
- уређивање у Бечу и штампање у Будиму (1850–1854);
- уређивање у Сремским Карловцима и штампање у Новом Саду (1929–1930; 1936);

– далеко најдуже је трајало истовремено уређивање и штампање у Новом Саду (1865–1929; 1931–1935; од 1936. до данас).

Својим излагањем, уређивањем и штампањем *Лейхойис* је здружио неколико националних културних центара, а још више је ширином дистрибутивне, читалачке мреже обједињавао многе просторе где су живели и живе читаоци овог часописа. То су најчешће Срби, али и припадници других јужнословенских и словенских народа, као и научници – србисти, југослависти и слависти, затим преводиоци, или најпросто људи заинтересовани за српску књижевност и културу. Такве читаоце овог часописа најчешће током XIX века налазимо на територији Аустријског/Аустроугарског царства, Кнежевине/Краљевине Србије, Кнежевине/Краљевине Црне Горе, Турског/Османског царства, Русије, Француске, Швајцарске, Немачке и других земаља. Исто тако *Лейхойис* је допирао и до многих научних установа са којима је Матица српска обављала размену публикација, а овакав вид комуникације је започет са Руском академијом наука из Петрограда 1832. године. Временом је током XX и XXI века изграђен веома разгранат систем размене са многим књижевним, научним, стручним центрима, те са многим националним, универзитетским и институтским библиотекама широм света, са којима Матица српска, преко Библиотеке Матице српске, остварује размену публикација.

У тим оквирима *Лейхойис Матице српске* се, према подацима из 2021. године, **шаље у 27 држава, на преко 200 адреса, а од тога се на списку налазе: централне националне библиотеке** (Беч, Аустрија; Будимпешта, Мађарска; Париз и Стразбур, Француска; Вашингтон, САД; Москва, Русија; Кијев, Украјина; Праг, Чешка; Скопље, Северна Македонија; Цетиње, Црна Гора; Бања Лука, Босна и Херцеговина / Република Српска; Бишкек, Киргистан), **библиотеке академија наука** (Скопље, Северна Македонија; Подгорица, Црна Гора; Сарајево, Босна и Херцеговина; Варшава, Пољска; Москва, Русија; Минск, Белорусија; Праг, Чешка; Софија, Бугарска; Букурешт, Румунија), **универзитетске, факултетске и институтске библиотеке** (Аустрија: Беч, Клагенфурт; Немачка: Штутгарт, Вирцбург, Келн, Тибинген, Хајделберг, Регензбург, Трир; Мађарска: Будимпешта, Дебрецин, Сегедин, Печуј; Пољска: Варшава, Вроцлав, Гдањск, Ополје, Познањ, Торун; Италија: Венеција, Напуљ, Пескара, Рим, Трст, Фиренца; Француска: Бордо, Поатје; САД: Вашингтон, Батон Руж; Велика Британија: Бредфорд; Канада: Торонто; Румунија: Темишвар; Словенија: Љубљана; Хрватска: Загреб; Бугарска: Софија; Чешка: Праг, Оломоуц; Словачка: Братислава; Украјина: Лавов, Харков; Белорусија: Минск; Финска: Хелсинки; Шведска: Упсала; Јапан: Сапоро) и др. Реч је о културним

и научним установама које континуирано исказују интересовање за српску књижевност, науку и културу, а та комуникација обухвата не само мноштво европских него и ваневропских држава и култура. Осим ове доступности часописа у папирном издању, од 2005. године *Лейоџис Мајџице српске* доступан је и на интернет страници Матице српске, па је тако знатно проширио своју читаност широм света.

Мултикултурално и стилски поливалентно деловање

Своју мисију часопис је обављао у **временима доминације различитих епоха, праваца и стилских формација, па се на његовим страницама могу наћи творевине које сведоче о разним уметничким, духовним, стилским актуелностима: од класицизма, просвећености, сентиментализма, преко предромантизма, романтизма, бидермајера, реализма, натурализма, парнасовства, симболизма, импресионизма, декаденције, сецесије, модерне, па до авангардних покрета, експресионизма, футуризма, дадаизма, надреализма, социјалне књижевности и уметности, неомодернизма, неоаванграде, постмодернизма** и др. У свим тим стилским контекстима и у различитим епохама часопис није одустајао од свог основног опредељења, а то је радити на европеизацији српске књижевности и културе, те на српском језичком простору градити књижевни и културни идентитет који партиципира у креативним оквирима Европе и целог света.

Лейоџис Мајџице српске имао је као **основни задатак да систематски развија српску књижевност и културу, али је он ту мисију обављао увек истичући значај комуникације са другим, страним књижевностима и културама.** То значи да одабрани контекст на који је часопис непрестано указивао јесте контекст европске и светске књижевности, односно круг свечовечанских књижевних и културних вредности. Због тога је веома занимљиво како се у *Лейоџису* појављивала свест о другим културама, о њиховим феноменима и вредностима. Од самих почетака овог часописа **свест о важности антике, како грчке тако и римске,** била је од највећег могућег значаја, па су се често појављивали како преводи античких текстова тако и есеји, расправе и критички прикази који говоре о антици. Тако, на пример, о грчкој антици налазимо читав низ текстова: Јован Хаџић 1831. пише о руском преводу Хомерове *Илијаде*, Лаза Костић 1867–1869. објављује фрагменте свог превода *Илијаде*, Јован Радоњић 1904. пише о Хомеровој *Одисеји* у преводу Томе Маретића, а Светислав Марић пише 1938. оглед о Хомеру; Ђорђе Дера 1896–1897. пише о Тукидиду,

а Милош Ђурић 1935. и 1950. о Плутарху. О римској антици писано је чешће, а превода има у већем броју: најчешће се јављају преводи Хорацијевих песама (преводи Лукијана Мушицког, Б. Божидаревића и Јована Хаџића 1825, Ј. Хаџића, Јефтимија Јовановића, Константина Пејичића 1826, Ј. Хаџића, Л. Мушицког 1827, преводи Ј. Хаџића 1828, 1830, Лазара Лазаревић 1831, Теодора Павловића 1832, Исидора Стојановића 1833, Василија Суботића 1839. и 1840. итд.), преводи Вергилијеве *Енеиде* (Ј. Хаџић 1825, 1826, Вук Маринковић 1826 и др.), Федра (Филип Пејић 1826. и 1830), Цицерона (Георгије Магарашевић 1826. и 1827, Ј. Хаџић 1830, Јаков Живановић 1830, Петар Демелић 1832, Стефан Недељковић и Антоније Арнот Арновљев 1834, Милан А. Јовановић 1882. и 1883. и др.), Сенеке (Георгије Георгијевић 1825, 1826, А. А. Арновљев 1832 и 1833), Корнелија Непота (Ј. Хаџић 1827, 1828, 1829, 1830) и др. Очигледно је да је *Лейџојис* градио идеју о томе да је античка традиција један од најважнијих темеља европске културе, као и целокупне српске књижевности, па и ове која се развија у модерном добу.

Националним књижевностима на модерним европским језицима *Лейџојис* је посвећивао примерену пажњу, а бројност таквих текстова, њихова учесталост, те начин на који се о њима критички сведочио, довољно јасно говори о томе колики утицај су имале европске књижевности на српску културу. Присуство **немачке књижевности** било је веома видљиво, а налазимо писце у широком временском распону: Г. А. Биргер, С. Геснер, Ф. Г. Клопшток, М. Опиц, Г. Е. Лесинг, К. Ф. Гелерт, Ј. В. Гете, Е. К. Клајст, Ј. Г. Хердер, Ф. Шилер, Х. Хајне, Ш. Георге, Г. Тракл, Р. М. Рилке, Х. Ман, Т. Ман, Х. Бел, П. Целан, Х. М. Енценсбергер, Е. Јандл, П. Хандке, Е. Јелинек, К. Рансмајер, Ј. Сарторијус, У. Колбе, Х. Милер, Ф. Зенгле, К. Ј. Класен, П. Слотердајк, Х. Р. Јаус, В. Шмид, М. Остен и др. Такође су сачињавани читави тематски бројеви, попут оних посвећених Гетеу, немачкој књижевности почетком XXI века и сл. **Француској књижевности** посвећени су многи преводи и текстови, а у средишту пажње били су: П. Ронсар, Ф. Вијон, Ларошфуко, Ж. Расин, Молијер, Волтер, Д. Дидро, В. Иго, О. де Балзак, П. Мериме, А. Доде, А. де Вињи, Ф. Копе, Л. де Лил, Т. Готје, Ш. Бодлер, Е. Зола, Р. Ролан, А. Франс, А. Жид, П. Валери, Н. Сарот, Е. Гијвик, Н. Рајић, Ж. М. Г. ле Клезиво, М. Уелбек, П. Бесон, Ж. Старобински, Е. Сиоран, Р. Барт, Е. Сиксу, Ж. Рансијер, М. Онфре и др. **Италијанска књижевност** је присутна како преведеним текстовима тако и расправама о њој, а у средишту пажње били су Ђ. Леопарди, Н. Томазо, Ђ. Кардучи, А. Манцони, Г. Д'Анунцио, Ђ. Верга, А. Палацески, Ђ. Папини, А. Моравија, А. Барико и др. На страницама часописа пажња је посвећивана и **књижевности**

шпанског говорног подручја (М. Сервантес, П. Калдерон де ла Барка, М. де Унамуно, Борхес, Г. Г. Маркес, М. В. Љоса и др.), **румунској књижевности** (М. Еминеску, Н. Станеску, М. Сореску, М. Аврамеску, Р. Флора, Ј. Флора, П. Крду и др.). **Књижевност енглеског језика** (британска, ирска, америчка, канадска, јужно-афричка, аустралијска и др.) обилато је присутна, као и писци: В. Шекспир, Д. Дефо, Џ. Дон, Џ. Г. Бајрон, В. Блејк, В. Скот, Ч. Дикенс, Т. Харди, Х. Мелвил, Е. Булвер Литон, Б. Шо, П. Г. К. Честертон, О. Хаксли, Ј. О'Нил, Т. С. Елиот, С. Бекет, Е. Хемингвеј, Џ. Д. Селиндер, Г. Корсо, Л. Коен, Д. Лесинг, Џ. Куци, Џ. Барнс, П. Остер, Џ. Калер, М. Еслин, М. Фридман, Л. Хачен, Е. Саид, Х. Баба и др. Треба посебно истаћи да је стварању читавог култа Вилијама Шекспира код Срба највећи допринос дао Лаза Костић, а томе је подршку давао управо *Лейџоис Мајџице српске*. Пажња је посвећивана и **скандинавским књижевностима** (*Калевала*, К. Андерсен, Х. Ибзен, К. Хамсун, Г. Брандес, С. Лагерлеф, Т. Транстремер и др.) Посебна је улога **мађарске књижевности** с којом се српска књижевност развијала у присном додиру, будући да су два народа делила заједнички, панонски животни простор, па је на страницама *Лейџоиса* присутно дело следећих писаца: М. Витковић, М. Верешмрти, Ш. Петефи, Ј. Арањ, Ј. Мор, Ђ. Рохоњи, И. Мадач, Е. Ади, Ђ. Иљеш, А. Лебл, Е. Шинко, Ј. Херцег, М. Мајтењи, Б. Хамваш, Ш. Марай, Ш. Вереш, Ђ. Конрад, И. Кертес, П. Естерхази, О. Толнаи, Ј. Бањаи и др. Интересовање за **грчку књижевност** показало се у вези са писцима као што су К. Кавафи, О. Елити, Ј. Сефери, М. Анагностаци, В. Вицакси, Т. Патрикије и др. Томе бисмо могли додати и чињеницу о присутности ваневропских књижевности, од којих је било написа **о јеврејској** (Давидови псалми), **персијској** (Фирдуси), **индијској** (о индијској драми, о Тагори и др.), **арапској** (о *Хиљагу и једној ноћи*). Прво озбиљније представљање **јапанске** хаику поезије везано је за преводилачки и есејистички рад Милоша Црњанског презентован на страницама *Лейџоиса*, а знатно касније у часопису се говори и о Ј. Мишими, Ј. Кавабатију, Х. Муракамију и др.

Лейџоис Мајџице српске се највише бавио словенским светом, а поготово је пажња посвећивана руској књижевности. Велики број **руских писаца** је заступљен преводима или је о њима писано различитим поводима, па у часопису налазимо следеће писце: М. В. Ломоносов, Н. М. Карамзин, А. С. Пушкин, М. Ј. Љермонтов, И. А. Крилов, Н. В. Гогољ, В. Г. Бјелински, Н. А. Доброљубов, Н. Г. Чернишевски, Л. Толстој, Ф. М. Достојевски, И. Тургенев, А. П. Чехов, М. Горки, К. А. Федин, Д. Мерешковски, И. Буњин, Б. Пастернак, М. Шолохов, М. Булгаков, Ј. Јевтушенко, Ј. Бродски,

С. Довлатов, Љ. Улицка, Б. Акуњин, В. Купријанов, В. Ј. Проп, Ј. Лотман, Ј. Мелетински, А. Гуревич, А. Генис, М. Епштејн и др. **Пољска књижевност** је све време постојања часописа била предметом интересовања (А. Мицкјевич, Ј. Словацки, Х. Сјенкјевич, Ч. Милош, Л. Колаковски, Т. Ружевић, В. Шимборска, З. Херберт, А. Загајевски, Ј. Корнхаузер и др.); **чешка књижевност** је имала успоне и падове у рецепцији на страницама *Лейбойса* (В. Ханка, О. Бржезина, Т. Г. Масарик, К. Чапек, В. Холан, Ј. Сајферт, В. Хавел, Ј. Шкворецки, М. Кундера и др.), а то исто важи и за **словачку књижевност** (Ј. Колар, Љ. Штур, П. Ј. Шафарик, М. Кукучин, Ј. Чајак, М. Харпањ и др.). Пажња је поклањана и **бугарској књижевности** (Љ. Каравелов, П. Славејков, Ј. Багрјана, С. Игов, Г. Господинов, А. Попов и др.), **украјинској** (Т. Шевченко, А. Татаренко и др.) и **лужичкосрпској** (Ј. Барт Тишински, Л. Ленард и др.). Осим српске књижевности највише је пажње посвећивано осталим југословенским књижевностима, највише **хрватској** (Ф. Мажуранић, Д. Домјанић, А. Г. Матош, Т. Ујевић, Ђ. Шурмин, Д. Прохаска, А. Барац, Н. Баргуловић, В. Дворниковић, Ј. Жимбрек, А. Цесарец, С. Јежић, З. Кулунџић, А. Бонифачић, А. Цетинео, М. Жежељ, Г. Крклец, М. Матковић, З. Чрња, С. Колар, О. Шолц, В. Парун, Г. Бабић и др.), **словеначкој** (Ф. Прешерн, Ф. Левстик, Ф. Миклошич, И. Цанкар, О. Жупанчич, И. Пријатељ, Ф. Илешич, А. Слодњак, Т. Потокар, Ф. Калан, М. Пуцова, И. Графенауер, Ј. Видмар и др.) и **македонској** (Б. Конески, Г. Ивановски, М. Абаџиев, и др.), али и књижевности мањинских народа у Србији и Југославији (Мађари, Румуни, Словаци, Русини, Албанци, Бугари, Италијани, Роми – Цигани и др.).

Када се томе додају и **текстови из различитих културних и научних области**, од филозофије, религије, преко ширег спектра друштвених наука (социологија, политикологија, економија, право, војне науке, педагогија, етнологија, фолклор и сл.), природних наука (математика, астрономија, физика, хемија, геологија, метеорологија, палеонтологија, антропологија, ботаника, зоологија и сл.), примењених наука (медицина, техника, агрономија и сл.), па до разних врста уметности (архитектура, вајарство, сликарство, музика, филм, позориште, гимнастика, спорт и сл.), уз то лингвистика и филологија, географија, биографистика, историја и др., онда се лако може схватити како је током читавог свог трајања *Лейбойс Мајнице српске* представљао својеврсну енциклопедију уз чију помоћ су његови читаоци могли да стекну веома широка знања. У том погледу су веома чести разноврсни енциклопедијски записи, библиографске и некролошке белешке, обележавање значајних годишњица, новинске вести и сл., који сведоче о страним

културама: посебно су томе биле намењене рубрике као што су „Смесице” (1824–1834; 1842–1862), „Листајући часописе” (1953–1960), „Сведочанства” (од 2005), „Из света” (од 2021), а огледи, критике и прикази су током свеколиког трајања часописа објављивали текстове о страним књижевностима и културама, о компаративним истраживањима, о проблемима превођења и рецепције и сл. Сва та знања су утврђивала српске читаоце у читавом систему културе, уметности, науке и филозофије какав је карактеристичан за европски и светски систем вредности.

Уредничке специфичности и светскоисторијски контексти

Оријентацију *Летописа Матице српске* на креирању светскоисторијског културног контекста неопходног за развој српске књижевности и културе веома јасно могу показати и примери неких од најважнијих главних и одговорних уредника заслужних за уредничку политику часописа. Оснивач и први уредник часописа у периоду 1824–1830. године био је **Георгије Магарашевић**, интелектуалац просветитељске оријентације, уз то професор и писац уџбеника који је приказао општу, светску историју до почетка XIX века. Уредник *Летописа* 1830–1831. године, **Јован Хацић**, био је класицистички песник (објављивао под псеудонимом Милош Светић), правник и есејиста, уз то и творац грађанског законика Кнежевине Србије из 1842. године, чиме је значајно допринео европеизацији српског правног система. **Теодор Павловић** је уређивао часопис 1832–1841. године, а значајан је као покретач више листова, те један од најважнијих твораца штампе и медијског живота у српској култури.

Уредник *Летописа* у периоду 1842–1847. и 1850–1853. године био је предромантичарски књижевник **Јован Суботић**, адвокат, политичар, песник, новелиста, драмски писац, а уз то писац граматике српскога језика и озбиљне расправе о природи српског стиха и версификације. Познати романописац **Јаков Игњатовић** уређивао је *Летопис* у периоду 1854–1856, а описујући живот српског народа у средњоевропском, панонском простору, учинио је да роман постане водећи жанр у епоси српског реализма. **Јован Ђорђевић** је био главни и одговорни уредник часописа 1858–1859, а значајан је у српској култури као оснивач првих професионалних театара, Српског народног позоришта (СНП) у Новом Саду и Народног позоришта у Београду, као писац речи за српску химну *Боже љравде*, аутор и данас релевантног *Латинско-српског речника* и дугогодишњи професор Велике школе у Београду. Најдуже је уредник био **Антоније Хацић** (1859–1869, 1876–1895), а овај прегалац

је посебно заслужан за рад двеју значајних институција – Матице српске и Српског народног позоришта. Слависта и филолог, дугогодишњи професор Велике школе у Београду и секретар Српског ученог друштва, **Јован Бошковић** уређивао је *Лейџоис* 1870–1875. На сцени СНП-а некада радо извођен драмски писац, новелиста, критичар и есејиста, а уз то преводилац (између осталог) и Гетеовог *Фауст*, **Милан Савић**, уређивао је часопис 1896–1911. године. Значајни књижевни историчар позитивистичке оријентације и историчар културе, уз то и музиколог, **Тихомир Остојић** уређивао је *Лейџоис* 1912–1914. године, а историчар и темељни архивски истраживач, историчар књижевности и културе, **Васа Стајић**, био је уредник часописа 1921. и 1936. године. Библиограф, културни и театарски радник **Марко Малетин** уређивао је часопис 1923–1929; авангардни песник, драмски писац, есејиста и критичар **Тодор Манојловић** био је уредник 1931; песник и театарски посленик у СНП **Жарко Васиљевић** 1932; а културни радник **Никола Милутиновић** у годинама 1933–1935. и 1936–1941.

У социјалистичкој Југославији смењивали су се различити, али струковно блиски уредници. Историчар књижевности и културе **Живан Милисавец** био је главни и одговорни уредник 1946–1957; историчар књижевности, есејиста и песник, оснивач Филозофског факултета у Новом Саду, па и један од оснивача Универзитета у Новом Саду, **Младен Лесковац**, уређивао је часопис 1958–1964; а проучавалац књижевности и универзитетски професор **Димитрије Вученов** је тај посао обављао 1974–1979. Два велика прозна писца и романсијера, али истовремено и песника, есејиста и преводиоца, **Бошко Петровић** и **Александар Тишма**, бринули су о уређивању *Лейџоиса* у периоду неомодернитета, у годинама 1965–1969. и 1969–1973; у амбијенту социјалистичке Југославије, у време активног деловања неоавангарде и постмодернитета, уредник је био песник и писац **Бошко Ивков** (1980–1991). У транзицијском добу уредници су били проучаваоци књижевности, универзитетски професори и књижевници **Славко Гордић** (1992–2004), **Иван Негришорац** (2005–2012), **Слободан Владушић** (2013–2016) и **Ђорђе Деспих** (2017–2020), као и песник **Ђорђе Сладоје** (од 2021).

Сви ови, а и неки други, непоменути уредници, чврсто су уграђени на страницама *Лейџоиса Матице српске*, свако на свој начин, али недвосмислено, па су тиме реално доприносили да се у српској књижевности никада не изгуби из вида чињеница њене дубоке и суштинске повезаности са другим књижевностима и културама. Јер само у европској и светској књижевности може српска књижевност пронаћи општије критеријуме за проверу сопствених вредности, а ту и такву истину је управо *Лейџоис*

неговао и развијао током читавог свог, скоро довековног трајања.

Један смислени предлој

Како због необично дугог трајања тако и због сталне одређености за повезаност националних и светских видика, сматрам да је веома природно и оправдано да се размисли о начину на који би *Лейојис* добио специфичну заштиту УНЕСКО-а као културна тековина посебне врсте. Часописи таквога континуиранога трајања од скоро два пуна века и са тако доследним одређењем за уравнотежење како националних тако и светских вредности не могу се, колико нам је познато, пронаћи у другим културама. *Лейојис Мајице српске* јесте српски, али и европски и светски књижевнo-научни часопис задивљујуће упорности у трајању и у континуитету своје мисије. Због свега тога сам слободан да предложим да се овај дуготрајни часопис стави под посебну заштиту УНЕСКО-а у категорији „Сећања света” јер је доследно радио не само на изградњи културног идентитета српског народа него и на упорном дефинисању европског и светског културног простора на којем српска култура треба да покаже своје истинске разлоге постојања, своју виталност и своје истинске вредности. *Лейојис Мајице српске* јесте летопис српске књижевности и културе, али је истовремено и летопис европске и светске културе.

Иван Негришорац / Др Драган М. Станић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
stanicnegrisorac@gmail.com